

REMISSVAR

2017-10-26
Dnr 3.9:0553/17

Utbildnings-
departementet
103 33 Stockholm

Delbetänkande Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola (SOU 2017:51)

(Dnr: U2017/02696/S)

Inledning

Delbetänkandet innehåller förslag som ska ge bättre förutsättningar för skolorna i landet att utföra sitt uppdrag. Förslagen handlar bl.a. om justeringar i behörighets- och legitimationsreglerna, om förskolechefer ska kallas rektorer och hur man ska säkra en god introduktion för förskollärare och lärare.

Barnombudsmannen har getts möjlighet att yttra sig över förslagen. Detta gör vi med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

5 Speciallärare och specialpedagoger

5.3.5 Behörighet att undervisa elever med mer än en funktionsnedsättning i specialskolan

Utredningen föreslår att om eleverna vid en specialskola har två eller fler funktionsnedsättningar ska det för behörighet räcka att speciallärarexamen är specialiserad mot en av elevens funktionsnedsättningar. I övrigt ska de krav som gäller för behörighet för aktuell årskurs och ämne gälla. Barnombudsmannen avstyrker förslaget.

Barn med funktionsnedsättningar är en grupp som har rätt till särskild omvårdnad, enligt barnkonventionens artikel 23. FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) har i sina rekommendationer till Sverige 2015 uttryckt oro över att barn med funktionsnedsättning inte regelmässigt får komma till tals i frågor som rör dem och inte får möjlighet att uttrycka sig.¹

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport*, 2015, p. 39.

Barnombudsmannen träffade i sitt arbete med årsrapporten 2016, *Respekt*, barn med olika slags funktionsnedsättningar. I rapporten berättar Ida, som är döv, att när hennes lärare inte kan teckenspråk griper andra elever in. Hon vill ha lärare som **kan teckenspråk och säger följande: ”Och det är det jag menar, att de hörselskadade får mer rätt att lära sig än vad jag får. Ibland så är det ju hörselskadade elever som översätter till oss då. Så att dom blir som tolkar till oss. Det är ju en extra belastning för dom.”**²

I vår rapport *Respekt* föreslår vi att kompetenskraven för professionella som arbetar med barn med funktionsnedsättningar skärps. Vi föreslår också att kunskapsresultat hos barn med funktionsnedsättning måste följas upp och att eleverna måste mötas med förväntningar. Barn vi mötte under arbetet med *Respekt* gav uttryck för att undervisningen inte var anpassad till dem och att förväntningarna på vad de kunde prestera var låga.³

Mot den skisserade bakgrunden avstyrker Barnombudsmannen förslaget. När det gäller gruppen funktionsnedsatta barn bör samhället se till att barnen får lärare med kompetens att kommunicera med barnen, med kunskap om barnens olika funktionsnedsättningar och kompetens att undervisa dem.

8 Frågan om undantaget från legitimation och behörighet för lärare i modersmål och 9 Frågan om undantaget från legitimation och behörighet för lärare i yrkesämnen

8.4 och 9.4 Utredningens förslag

Utredningen föreslår under 8.4 att undantaget från legitimations- och behörighetsreglerna för modersmållärare bör kvarstå. På sikt bör dock det nuvarande undantaget från kraven på legitimation och behörighet för lärare i modersmål förändras. Utredningen föreslår att Skolverket bör få i uppdrag att svara för en fortbildningsinsats för yrkesverksamma modersmållärare som saknar behörighet.

Vidare föreslår utredningen under punkt 9.4 att undantaget från kraven på legitimation och behörighet för yrkeslärare bör upphöra fr.o.m. den 1 juli 2022. Yrkeslärare som saknar legitimation och behörighet och som har anställts före den 1 juli 2022 ska under tiden för anställningen vara behöriga att undervisa och självständigt besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2026. Därefter får den lärare som saknar behörighet bedriva undervisning under högst ett år i sänder.

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen trots att de innebär att icke behöriga lärare ges fortsatt möjlighet att undervisa. Det gör vi utifrån barnkonventionens artikel 30 som talar om vikten av modersmål för barnets utveckling och utifrån

² Barnombudsmannens årsrapport *Respekt*, 2016, s.71.

³ Barnombudsmannens årsrapport *Respekt*, 2016, s.127 och s. 129.

artikel 28 b som säger att konventionsstaterna bland annat ska uppmuntra till yrkesskola.

Vi ser det som positivt att Skolverket får i uppdrag att svara för en fortbildningsinsats för modersmåls lärare men vi skulle gärna se att den fortbildningsinsatsen även gällde yrkeslärare. Vidare anser vi att det är bra att det blir ett tydligt datum för när undantaget från kravet på legitimation och behörighet i princip ska upphöra för yrkeslärare. Målet måste dock vara att alla lärare ska vara behöriga och legitimerade. Barn i Sverige har rätt till likvärdig utbildning enligt skollagen.⁴

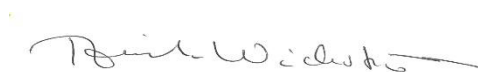
Det är dock några år kvar fram till det att undantagen upphör att gälla för båda lärargrupperna, om utredningens förslag går igenom. Vi vill därför betona vikten av att säkerställa en trygg skolgång för barnet utifrån barnkonventionen. Alla barn har enligt artikel 28 i barnkonventionen rätt till utbildning. I artikel 29 anges att utbildningen bland annat ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter och respekt för de mänskliga rättigheterna. FN:s barnrättskommitté har uttalat att det är nödvändigt att lärare och andra som arbetar med utbildning av barn får utbildning som främjar principerna som anges i artikel 29.⁵ Dessutom måste undervisningsmetoderna och skolmiljön återspegla de värden och den utbildningsfilosofi som uttrycks i barnkonventionen.

Barnombudsmannen vill mot bakgrund av detta understryka att alla som arbetar i den svenska skolan, även lärare som har sin utbildningsbakgrund i ett annat land som ofta kan vara fallet när det gäller modersmåls lärare och yrkeslärare som har sin yrkesbakgrund inom hantverksbranschen, ska arbeta utifrån den värdegrund som skolan vilar på. Ett förstärkande av skolväsendet med lärare som här föreslås får inte ske på sådant sätt att det blir på bekostnad av barnets trygghet och säkerhet. Alla barn har rätt att alltid omges av lämplig personal som bidrar till en trygg skolmiljö. Barnombudsmannen föreslår att alla tillfälligt anställda lärare som inte har legitimation och behörighet får utbildning i skolans värdegrund.

Utredningens övriga förslag

Barnombudsmannen tillstyrker övriga förslag som utredningen lagt fram.

Föredragande i ärendet har varit utredare Åsa Beckman och jurist Ellionor Triay Strömvall.

Anita Wickström
Vikarierande Barnombudsman

⁴ Skollagen 2010:800, kap. 1 § 8.

⁵ FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Allmänna kommentarer nr 1, Artikel 29.1 Utbildningens mål*, p. 18.